

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ПАВЛА ТИЧИНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА
БІЗНЕС-ОСВІТИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

 /А. М. Гедзик/

«22» серпня 2023 р.

ПРОГРАМА

атестаційного екзамену для здобувачів другого (магістерського) рівня
вищої освіти

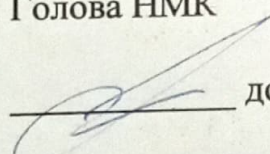
денної та заочної форми навчання
спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
(ОПШ «Підприємництво та торгівля»)

ПОГОДЖЕНО

науково-методична комісія ННІ економіки та бізнес-освіти

протокол № 10 від «21» 06 2023 р.

Голова НМК

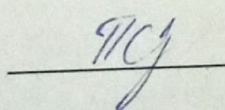
 доц. Наталія ПАЧЕВА

СХВАЛЕНО

кафедра маркетингу, менеджменту та управління бізнесом

протокол № 12 від «19» 05 2023 р.

Завідувач кафедри

 доц. Світлана ПОДЗІГУН

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма атестаційного екзамену студентів освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 076 Підприємництво та торгівля розроблена відповідно до навчального плану підготовки магістрів згідно освітньо-професійної програми «Підприємництво та торгівля», ухваленої Вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Метою даної програми є забезпечення випускників необхідною інформацією щодо структури і змісту атестаційного екзамену, а також створення необхідних умов для оцінки знань, набутих ними у процесі навчання за освітньо-професійною програмою підготовки магістра за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля».

Атестаційний екзамен визначає рівень засвоєння студентами матеріалів наведених вище економічних та управлінських дисциплін, вміння самостійно аналізувати складні явища та процеси суспільно-економічного розвитку, активно використовувати набуті знання у своїй професійній та суспільній діяльності.

Атестаційний екзамен є продовженням навчально-виховного процесу, складовою частиною завершального етапу підготовки магістрів за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля». Головним завданням є контроль та оцінка рівня знань, отриманих студентом протягом 1 року і 4 місяців навчання. Реалізація цього завдання припускає перевірку методичних та теоретичних принципів, проблем і положень наведених вище дисциплін, а також вміння їх використовувати в аналізі управлінських явищ і практичній діяльності. Важливим завданням є виявлення навичок вирішення практичних задач, конкретного аналізу проблемних ситуацій.

Атестаційний екзамен виконує виховне завдання. У конкретному вираженні воно виявляється у вмінні студента самостійно, логічно й послідовно висловлювати свої економічні переконання, здійснювати самоконтроль та критично оцінювати власні знання і навички.

Перелік дисциплін атестаційного екзамену:

1. Підприємницька діяльність
2. Фінансовий менеджмент
3. Стратегічний менеджмент
4. Маркетингова біржова діяльність

Атестаційний екзамен, за умов всебічного аналізу його результатів, дозволяє найбільш вичерпно з'ясувати позитивний досвід та недоліки в організації, змісті й методиці викладання фахових дисциплін, а також самостійної роботи студентів.

Все це дає можливість визначити конкретні заходи щодо удосконалення викладання фахових дисциплін, накреслити шляхи поліпшення взаємозв'язку та послідовності у їх викладанні.

Методика проведення консультацій.

Під час підготовки до екзаменів велику роль відіграють консультації. Консультація організовується для потоку студентів на самому початку тижневого терміну, виділеного для підготовки й складання атестаційного екзамену. На консультації пропонуються методичні рекомендації з організації самостійної роботи в період підготовки до атестаційного екзамену.

На консультації ознайомлюють студентів:

- з обсягом вимог, що висуваються на іспиті;
- з характером питань екзаменаційних білетів, користуючись при цьому навчальними програмами з відповідних курсів.

На консультації викладач розповідає студентам:

- про принципи групування питань в екзаменаційних білетах;
- про місце (аудиторії), час та порядок проведення екзамену;
- про режим роботи в дні підготовки до екзамену, включаючи режим роботи бібліотеки, тощо;
- про методичні вказівки до підготовки і проведення атестаційного екзамену.

Консультація має також за мету надати студентам допомогу у вивченні нових і найбільш складних питань фахових дисциплін.

Окрім групових консультацій, в міру необхідності, проводяться й індивідуальні. Для цього, протягом тижневого терміну, виділеного для підготовки та складання атестаційного екзамену, на кафедрі маркетингу, менеджменту та управління бізнесом затверджується графік консультацій та організовуються чергування викладачів. Про це своєчасно інформуються студенти.

1. ПЕРЕЛІК ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 076 ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

Знання і розуміння:

- сучасні уявлення про основи формування системи економічного управління на підприємстві;
- базові знання з питань сутності бізнесу, логіки здійснення підприємницької діяльності, зародження та впровадження бізнес-ідеї, типології підприємництва, його зовнішнього середовища, а також набуття вмінь обґрунтовувати створення власного бізнесу;
- базові знання з управління підприємницькою, торгівельною та біржовою діяльністю;
- базові знання щодо ринкових характеристик і відмінних особливостей біржової торгівлі, її організації, номенклатури і вимог до біржових товарів, особливостей формування сучасних біржових ринків.

Застосування знань та розумінь:

- володіти методами та навичками визначення напрямів розвитку організації (підприємства, установи);
- володіти методами, інструментами для розробки біржових торгових стратегій, а також для обґрунтування рішень у підприємницькій діяльності;
- володіти методами управління суб'єктами господарювання у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності з метою забезпечення їх ефективності;
- володіти методами бізнес-комунікації для підтримки взаємодії підприємства з його внутрішнім та зовнішнім середовищем.

Формування суджень:

- здатність формувати інформаційний банк даних про асортимент, споживчі властивості, показники якості товарів вітчизняного і зарубіжного виробництва;
- здатність визначати оптимальну структуру асортименту для конкретного торговельного підприємства;
- здатність створювати систему комунікацій по просуванню товарів і послуг, формувати імідж підприємства;
- здатність розробляти та надавати рекомендації щодо напрямків розвитку підприємства, поліпшення фінансово-економічного стану, антикризових заходів;
- здатність проводити оцінювання та експертизу продукції, товарів і послуг в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності;
- здатність проводити оцінювання та експертизу продукції, товарів і послуг в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

2.1 Підприємницька діяльність

Тема 1. Природа і суть підприємництва

Історія розвитку підприємництва. Сутність і функції підприємництва. Підприємництво, як процес його зміст і характеристика. Місце і роль підприємництва в ринковій економіці.

Тема 2. Організаційно-правові форми підприємництва

Основні форми підприємництва. Переваги і недоліки одноосібного володіння. Спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Господарські товариства. Об'єднання підприємств. Напрямки об'єднання підприємств: злиття, поглинання.

Тема 3. Види підприємницької діяльності

Поділ підприємництва за видами економічної діяльності. Виробнича підприємницька діяльність. Особливості комерційного підприємництва. Консалтинговий бізнес. Підприємництво у сфері надання фінансових послуг.

Тема 4. Технологія організації і ліквідації власної справи

Основні етапи створення підприємства. Засновницькі документи, формування статутного фонду. Ліцензування та патентування підприємницької діяльності. Припинення підприємницької діяльності.

Тема 5. Організація і розміщення бізнесу

Способи організації бізнесу. Заснування власної справи. Організація бізнесу через систему франчайзингових договірних відносин. Придбання існуючої фірми. Особливості розміщення підприємств різних видів діяльності.

Тема 6. Формування підприємницького капіталу

Підприємницький капітал: сутність і складові елементи. Формування початкового підприємницького капіталу. Джерела формування підприємницького капіталу. Залучення ресурсів шляхом використання ринкових інструментів.

Тема 7. Державна підтримка та самоорганізація суб'єктів підприємництва

Об'єктивна необхідність та суть державної підтримки. Принципи і методи державної підтримки. Основні форми підтримки малого підприємництва. Самоорганізація суб'єктів підприємництва.

Тема 8. Банкрутство суб'єктів підприємництва

Сутність банкрутства. Фактори банкрутства: внутрішні, зовнішні. Діагностика банкрутства. Британська і американська модель банкрутства. Механізм банкрутства суб'єктів підприємництва в Україні.

Тема 9. Адміністративна, кримінальна відповідальність суб'єктів підприємництва. Відповідальність платників податків

Законодавче регулювання у сфері підприємницької діяльності. Адміністративно-дисциплінарна відповідальність. Кримінальна відповідальність у підприємстві. Відповідальність за фіктивне підприємництво. Відповідальність платників податків за порушення податково законодавства.

Тема 10. Кар'єра в бізнесі

Поняття кар'єри, її види: професійна; посадова (службова), внутрішньо організаційна, майнова. Типи кар'єри: прогресивний (висхідний), слабо зростаючий, лінійний (горизонтальний), регресивний (низхідний). Етапи розвитку кар'єри. Типові моделі кар'єри у бізнесі: «трамплін», «сходи», «змія», «роздоріжжя».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Апопій В. В., Серета С. А., Шутовська Н. О. Основи підприємництва [Текст] : навч. посібник : рек. МОНмолодьспорту України. – Львів : Новий Світ-2000, 2013. – 322.
2. Варналій З. С. Основи підприємництва [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України / З. С. Варналій //– 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Знання-Прес, 2006. – 350 с.
3. Виноградська А. М. Основи підприємництва [Текст] : навч. посіб. : рек. МОН України як навч. посіб. для студ. економічних спеціальностей ВНЗ. – Вид. 2-ге, переробл. і допов. – К. : Кондор, 2008. – 541 с
4. Гуменник В. І. Менеджмент організацій: навчальний посібник / В. І. Гуменник, Ю. С. Копчак, О. С. Кондур. – К.: Знання, 2012. – 503 с.
5. Дафт Р. Менеджмент. / Р. Дафт – 10-е изд. – М. – 2013. – 655 с.
6. Дикань Н. В. Менеджмент: навч. посібник: рек. МОН України / Н. В. Дикань, І. І. Борисенко. – К.: Знання, 2008. – 389 с.
7. Полянко В. В. Основи підприємництва [Текст] : навч. посіб. : рек. МОН України / МОН України В. В. Полянко, А. В. Кругляк – К. : Дакор : КНТ, 2008. – 174 с.
8. Ящук Т. А. Теорія підприємництва [Текст] : навчальний посібник для закладів вищої освіти / [рец.: Євчук Л. А., Мудрак Р. П., Чирва О. Г.] ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Умань : Візаві, 2018. – 206 с.

Додаткова

1. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості. – К.: Вид-во КНЕУ, 2003. – 256 с.
2. Дмитренко Г. А. Управління людськими ресурсами. – К., 2006. – 189 с.
3. Дорошенко Л. С. Демографія. – К.: МАУП, 2005. – 279 с.
4. Качан Є. П., Шушпанов Д. Г. Управління трудовими ресурсами. – К., 2003. – 248 с.
5. Управління людськими ресурсами: Понятійно-термінологічний словник / За ред. Г. В. Фокіна, О. В. Антонюка, М. Ф. Головатого. – К., 2006. – 193 с.

2.2 Фінансовий менеджмент

Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту

Сутність фінансового менеджменту. Функції фінансового менеджменту та їх значення. Фінансовий менеджмент як система управління фінансами підприємства. Необхідність і умови забезпечення ефективності фінансового менеджменту.

Мета фінансового менеджменту. Основні завдання фінансового менеджменту. Значення максимізації прибутку і ринкової вартості підприємства для реалізації кінцевих інтересів його власників.

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

Методологічні основи побудови системи забезпечення фінансового менеджменту. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту. Характеристика моделі фінансової інфраструктури підприємства. Системи і методи внутрішнього фінансового контролю.

Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту. Фінансова інформаційна база та загальні вимоги до неї. Показники інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. Зміст фінансової звітності. Основні користувачі фінансової інформації.

Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві

Поняття грошового потоку. Значення грошових потоків у діяльності підприємства. Оптимізація грошових потоків. Види грошових потоків та їх класифікація. Принципи управління грошовими потоками. Складання звіту про рух коштів.

Вхідні грошові потоки і їх характеристика. Зміст і завдання управління вхідними грошовими потоками. Управління грошовими потоками, пов'язаними з операційною діяльністю. Управління грошовими потоками, пов'язаними з фінансовими операціями.

Управління вихідними грошовими потоками. Зміст і завдання управління вихідними грошовими потоками. Управління грошовим потоком

«оплата рахунків суб'єктів господарювання». Перерахування коштів до бюджету і цільових державних фондів. Погашення зобов'язань за кредитами та інших боргових зобов'язань. Витрати на оплату праці.

Планування надходження й використання коштів. Розробка й застосування платіжного календаря.

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

Необхідність і значення визначення вартості грошей у часі. Фактори, що впливають на зміну вартості грошей у часі. Вплив інфляції на зміну вартості грошей. Ризик і його вплив на зміну вартості грошей.

Нарахування простих і складних процентів.

Майбутня вартість грошей і її зміст. Поняття компаундування. Розрахунок майбутньої вартості грошей з урахуванням анuitетів. Використання процентного фактора в розрахунках майбутньої вартості грошей.

Теперішня вартість грошей і її зміст. Поняття дисконтування та сфера його застосування. Визначення суми дисконту. Визначення чистого дисконтного доходу. Розрахунок теперішньої вартості анuitетів. Поточна вартість довічної ренти. Використання процентного фактора в розрахунках теперішньої вартості грошей.

Урахування фактора часу в розрахунках вартості облігацій та акцій.

Тема 5. Управління прибутком

Зміст і завдання управління загальним прибутком. Системний підхід до управління прибутком. Інформаційна база управління прибутком.

Управління прибутком від операційної діяльності. Формування прибутку від основної діяльності. Фактори, що впливають на формування прибутку. Зовнішні та внутрішні фактори. Управління формуванням собівартості. Розрахунок граничної виручки і граничних витрат. Аналіз безбитковості виробництва. Розробка цінової політики та її оптимізація на підприємстві. Політика максимізації прибутку підприємств. Операційний леверидж.

Управління формуванням прибутку від іншої операційної діяльності. Формування прибутку від фінансових операцій.

Сутність і завдання управління розподілом прибутку. Фактори, що впливають на розподіл загального прибутку. Вплив на розподіл прибутку системи оподаткування підприємств.

Управління використанням чистого прибутку. Аналіз використання прибутку. Створення резервного фонду. Політика розвитку підприємства з використанням прибутку. Дивідендна політика.

Тема 6. Управління активами

Склад і структура активів підприємства. Оцінка активів. Зміст і завдання управління оборотними активами. Управління виробничими

запасами. Управління дебіторською заборгованістю. Визначення оптимальної структури дебіторської заборгованості. Забезпечення ефективного контролю за рухом і своєчасним поверненням дебіторської заборгованості. Методи інкасації дебіторської заборгованості. Методи рефінансування дебіторської заборгованості. Управління коштами. Оптимізація залишку коштів підприємства.

Джерело формування оборотних активів підприємств та способи забезпечення їх оптимальної структури. Стратегія фінансування оборотних активів: агресивна модель, консервативна модель, компромісна модель.

Управління необоротними активами підприємства. Управління основними засобами, нематеріальними активами.

Тема 7. Вартість капіталу та оптимізація його структури

Сутність капіталу підприємства. Класифікація капіталу. Визначення загальної потреби в капіталі. Фактори, що впливають на обсяг капіталу. Власний капітал і його формування. Статутний капітал. Пайовий капітал. Резервний капітал. Нерозподілений прибуток. Управління формуванням власного капіталу.

Позичковий капітал. Довгострокові фінансові зобов'язання. Короткострокові фінансові зобов'язання. Кредиторська заборгованість. Управління позичковим капіталом. Управління кредиторською заборгованістю.

Вартість капіталу. Вартість капіталу як міра прибутковості. Норма капіталу. Базова концепція визначення вартості капіталу. Визначення вартості власного капіталу. Вартість акціонерного капіталу. Оцінка позик. Оцінка загальної вартості капіталу. Інфляція та ринкова вартість капіталу. Розрахунок середньозваженої вартості капіталу. Фінансовий левередж. Ефект фінансового левереджу.

Структура капіталу. Фактори, що впливають на структуру капіталу. Управління структурою капіталу. Оптимізація структури капіталу. Політика підприємства щодо структури капіталу. Вплив структури капіталу на вартість підприємства.

Тема 8. Управління інвестиціями

Сутність і класифікація інвестицій. Зміст і завдання управління інвестиціями. Види інвестицій. Формування інвестиційної політики.

Форми реальних інвестицій і особливості управління ними. Капітальні інвестиції. Види інвестиційних проектів і вимоги до їх розробки. Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів. Окупність капітальних вкладень та її розрахунок. Особливості управління інноваційними інвестиціями підприємств. Управління реалізацією реальних інвестиційних проектів. Порядок розробки бюджету капітальних вкладень.

Управління джерелами фінансування капітальних вкладень. Амортизаційна політика підприємства. Використання прибутку. Інструменти

довготермінового фінансування інвестицій. Визначення оптимальної структури джерел фінансування капіталовкладень. Прогнозування джерел.

Фінансова та інвестиційна діяльність підприємства. Управління фінансовими інвестиціями. Вкладання коштів у цінні папери. Розміщення коштів на депозитних рахунках. Портфель фінансових вкладень та принципи його формування. Методи оцінки інвестиційного портфеля з урахуванням ризику. Диверсифікація інвестиційного портфеля. Ризикові інвестиції (венчурний капітал).

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

Економічна сутність фінансових ризиків та їх класифікація.

Основні види фінансових ризиків: валютний, депозитний, процентний, інфляційний, інвестиційний, кредитний. Фактори, які впливають на рівень фінансових ризиків. Визначення рівня ризику і його впливу на фінансовий стан підприємства та на його прибутковість.

Зміст управління фінансовими ризиками. Процес їх прогнозування та нейтралізації у фінансовій діяльності підприємств.

Методи розрахунку ризиків. Економіко-статистичні методи оцінки рівня ризиків. Експертні методи оцінки. Аналогові методи оцінки. Премія за ризик та порядок її визначення.

Способи уникнення та нейтралізації фінансових ризиків. Страхування ризиків. Використання механізмів диверсифікації.

Тема 10. Аналіз фінансових звітів

Призначення й види фінансових звітів. Методи оцінки фінансових звітів. Склад, характеристика та зміст фінансової звітності підприємства згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Зміст і завдання аналізу фінансових звітів.

Бухгалтерський баланс і його значення для аналізу фінансового стану підприємства. Аналіз динаміки і структури активу та пасиву балансу.

Аналіз звіту про фінансові результати підприємства. Аналіз звіту про рух коштів. Критерії і методика оцінки незадовільної структури балансу підприємств.

Система показників фінансового стану підприємства та їх оцінка. Аналіз економічного потенціалу підприємства. Аналіз показників ліквідності та платоспроможності підприємства. Оцінка ліквідності балансу підприємства. Показники фінансової стійкості та стабільності підприємства і їх оцінка. Показники ринкової ділової активності підприємства.

Комплексний аналіз фінансового стану підприємства.

Тема 11. Внутрішньо-фірмове фінансове прогнозування та планування

Фінансове прогнозування та планування в системі фінансового менеджменту. Цілі й завдання внутрішньо-фірмового фінансового прогнозування та планування. Методи фінансового прогнозування та

планування. Бюджетування та його сутність. Види бюджетів. Складання бюджетів (кошторисів). Методика розрахунку основних фінансових показників бюджетів. Оперативне фінансове планування як основа внутрішньо-фірмового фінансового контролю.

Тема 12. Антикризове фінансове управління підприємством

Зміст та завдання антикризового фінансового управління підприємством. Методи прогнозування банкрутства підприємства. Система випереджального реагування на загрозу банкрутства і комплекс запобіжних заходів.

Фінансова санація підприємства як елемент антикризового управління. Досудова санація. Санація з рішення господарського суду. Менеджмент санації підприємства, його функції та завдання.

Методи фінансування санації підприємства. Управління залученням зовнішніх фінансових джерел та внутрішніми джерелами фінансування.

Реструктуризація в системі антикризового фінансового управління підприємством. Організаційно-фінансове забезпечення реструктуризації підприємств.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вуйченко М. А. Фінансовий менеджмент: управління інвестиціями [Текст] : рек. МОН України як навч. посібник для студ. ВНЗ / МОН України, Уманський національний ун-т садівництва ; [рец. А. С. Музиченко, О. О. Непочатенко, Л. М. Краснолуцька]. – Умань : Візаві, 2010. – 165, [1] с.
2. Євтух О. Т., Євтух О. О. Фінансовий менеджмент для магістрів і не тільки [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України для студ. ВНЗ / [рец. О. В. Дзюблюк, М. М. Єрмошенко, В. В. Корнєєв [та ін.]]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 407, [1] с. : іл., табл.+ 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).
3. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2008. – 483, [1] с.
4. Кузнецова С. А. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України як навч. посібник для студ. ВНЗ. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 122, [1] с. :
5. Мицак О. В., Чуй І. Р. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посіб. : рек. МОН України. – 2-ге вид., стереотип. – Львів : Магнолія 2006, 2018. – 227, [1] с.
6. Фінансовий менеджмент [Текст] : підручник. ; затв. МОН України / наук ред. А. М. Поддєрьогін ; МОН України, Київський НЕУ ім. Вадима Гетьмана. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2008. – 535, [1] с.
7. Школьник І. О., Боярко І. М., Сюркало Б. І. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України як навч. посібник для студ. ВНЗ. – Суми : Університетська книга, 2009. – 300, [1] с.

Допоміжна література

1. Бердинець М. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі [текст] : навч. посіб. / М. Д. Бедринець, А. В. Сурженко. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 352 с.
2. Білошкурський М.В. Фінансові розрахунки в MS Excel : навч.-метод. посібник [для самостійного вивчення дисципліни «Комп'ютерна практика з інформаційних технологій»]. – Умань : Видавець «Сочінський», 2010. – 90 с.
3. Білошкурський М. В. Фінансовий менеджмент: розрахунки в MS Excel (методичні рекомендації для практичних занять) / М.В. Білошкурський. – Умань : УДПУ, 2015. – 86 с.
4. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент / Ю. Бригхэм, М. Эрхардт ; пер. с англ. под ред. к. э. н. Е.А. Дорофеева. – 10-е изд. – СПб. : Питер, 2009. – 960 с.
5. Буряк Л. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі [Текст] : навч. посіб. : рек. МОН України. – К. : КНЕУ, 2007. – 425, [8] с.
6. Ванхорн Дж. Основы финансового менеджмента / Ванхорн Джеймс, Вахович мл., Джон М. ; пер. с англ. – 12-е издание. – М. : ООО «И.Д.Вильямс», 2008. – 1232 с.
7. Данилюк М.О. Фінансовий менеджмент : [навч. посібн.] / М.О. Данилюк, В.І. Савич. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 204 с.
8. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2008. – 483, [1] с.
9. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент : [підручник] / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – 2-е вид. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
10. Кузьменко Л.В. Фінансовий менеджмент : [навч. посібн.] / Л.В. Кузьменко, В.В. Кузьмін, В.М. Шаповалова. – Херсон : Олді-плюс, 2009. – 256 с.
11. Матющенко І.Ю. Основы финансового менеджмента : [навч. посібн.] / І.Ю. Матющенко. – Київ : Центр учбової літератури, 2003. – 220 с.
12. Павлова Л.Й. Финансовый менеджмент : [учебник для вузов] / Л.Й. Павлова. – 2-е изд., перераб. й доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 269 с.
13. Сало І. В., Криклій О. А. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навчальний посібник : рек. МОН України як навч. посіб. для ВНЗ. – Суми : Університетська книга, 2017. – 313, [1] с.
14. Фінансовий менеджмент : [навч. посібн.] / [Момот Т.В., Безугла В.О., Татаруєв Ю.О, Кадничанський М.В., Чалий І.Г.] ; За ред. Т.В. Момот. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 712 с.
15. Финансовый менеджмент: теория и практика : [учебник] / Под ред. Е.С. Стояновой. – М. : Изд-во «Перспектива», 2010. – 656 с.

2.3 Стратегічний менеджмент

Тема 1. Загальна характеристика стратегічного менеджменту

Сутність і особливості стратегічного менеджменту. Порівняльна характеристика стратегічного й оперативного управління. Зміст і структура стратегічного менеджменту. Рівні розробки стратегії в організації. Переваги та обмеження стратегічного управління

Тема 2. Еволюція стратегічного управління

Етапи розвитку стратегічного управління. Наукові підходи до визначення ролі та змісту стратегічного управління. Дизайнерський підхід. Формальний підхід. Аналітичний підхід. Підприємницький підхід. Навчальний підхід. Політичний підхід. Трансформаційний підхід.

Тема 3. Конкурентні переваги як основа стратегії

Сутність і роль конкурентних переваг у процесі стратегічного управління. Типи конкурентних переваг. Складові конкурентоспроможності регіону та країни. Методи аналізу конкурентних переваг підприємств: SWOT, GAP, LOTS, PIMS, McKinsey, бенчмаркінг.

Тема 4. Стратегії відносно продукту

Зміст і умови застосування стратегії низьких витрат. Концепція ланцюга цінностей. Способи зменшення витрат. Ризики застосування стратегії низьких витрат.

Сутність і умови застосування стратегії диференціації. Напрями диференціації. Сутність і умови застосування стратегії фокусування. Варіанти стратегії фокусування.

Тема 5. Стратегії інтеграції

Економічна сутність і мотиви інтеграції підприємств. Класифікація стратегій інтеграції: за принципом об'єднання; за напрямом зростання і об'єднання; за бажанням учасників тощо. Організаційні форми інтеграції підприємств: картельного типу, договірні, статутні, інституційні. Стратегічні альянси. Переваги і недоліки стратегії інтеграції.

Тема 6. Стратегії диверсифікації

Сутність і умови проведення диверсифікації. Типи стратегій диверсифікації. Способи проникнення в іншу галузь. Проблема подолання галузевих бар'єрів при диверсифікації. Стратегічні підходи до управління диверсифікованою компанією

Тема 7. Конкурентні стратегії підприємств

Економічна сутність конкуренції. Конкурентні стратегії підприємств залежно від стадії розвитку галузевого ринку. Конкурентні стратегії підприємств залежно від частки галузевого ринку.

Тема 8. Міжнародні стратегії

Мотиви та ризики виходу на міжнародні ринки. Типи міжнародних стратегій за способами проникнення на зарубіжні ринки. Типи міжнародних стратегій за ступенем пристосування до умов зарубіжних ринків.

Тема 9. Фінансова стратегія підприємства

Сутність і роль фінансової стратегії. Процес розробки та реалізації фінансової стратегії. Операційні фінансові стратегії.

Тема 10. Маркетингова стратегія підприємства

Сутність, особливості та загальна класифікація маркетингових стратегій. Стратегії управління ринковим попитом. Стратегії сегментації ринку. Товарні стратегії підприємства. Збутові стратегії підприємства. Стратегії організації сервісу. Комунікаційні стратегії

Тема 11. Стратегія виробництва

Сутнісні характеристики та роль стратегії виробництва в досягненні цілей організації. Типи стратегій виробництва.

Організаційні механізми реалізації стратегії виробництва

Тема 12. Кадрова стратегія

Сутність і роль кадрової стратегії в розвитку організації. Типи кадрових стратегій. Служба управління персоналом підприємства як інструмент реалізації кадрової стратегії. Проблема ефективності кадрової стратегії.

Тема 13. Інноваційна стратегія

Сутність, особливості та роль інноваційної стратегії в розвитку організації. Типи інноваційних стратегій. Послідовність розробки та реалізації інноваційної стратегії. Організаційні механізми та форми реалізації інноваційних стратегій

Тема 14. Інвестиційна стратегія

Сутність і особливості інвестиційної стратегії. Типи інвестиційних стратегій. Процес розробки стратегії реального інвестування. Процес розробки стратегії фінансового інвестування.

Тема 15. Організаційна структура як інструмент стратегічного управління

Сутність і роль організаційної структури в системі стратегічного управління. Показники ефективності організаційної структури управління. Стратегічні переваги і недоліки різних типів організаційних структур управління. Напрями удосконалення організаційних структур управління.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бровкова О. Г. Стратегічний менеджмент [Текст] : навч. посібник : рек. МОН молодьспорту України як навч. посібник для студ. ВНЗ / О. Г. Бровко – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 222 с.
2. Ігнат'єва І. А. Стратегічний менеджмент [Текст] : затв. МОН України як підручник для студ. ВНЗ / МОН України / І. А. Ігнат'єва // – К. : Каравела, 2017. – 479 с.
3. Волков В. В. Стратегічний виборно-проривний менеджмент [Текст]. / В. В. Волков, В. П. Корнійчук, К. Д. Хом'як – К. : МП Леся, 2007. – 149 с.
4. Галушка З. І. Стратегічний менеджмент [Текст] : навч.-метод. посіб. : рек. МОН України / МОН України, Чернівецький нац. ун-т імені Ю. Федьковича. / З. І. Галушка, І. Ф. Комарницький – Чернівці : Рута, 2006. – 247 с.

Додаткова

1. Балабанова Л.В. Управління персоналом. - К.: Центр учбової літератури, 2011.- 467 с.
2. Бебик В. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка публік рилейшнз : монографія. – К. : МАУП, 2005.– 440 с.
3. Безпека праці: ергономічні та естетичні основи : навчальний посібник / С.О.Апостолук [та ін.]. – К. : Знання, 2006. – 215 с.
4. Борисова Е. П. Управление персоналом для современных руководителей. - СПб: Питер, 2003.
5. Варава Л.М., Нечаєв В.П. Управління змістом робіт Навч.-метод. посіб. для самот. вивчення дисципліни - Кривий Ріг: МІНЕРАЛ, 2010. – 185 с.
6. Герасимов Б. Н. Менеджмент персонала: Учеб. пособие /Б. Н. Герасимов, В. Г. Чумак, Н. Г. Яковлева. - Ростов н/Д: Феникс, 2003.
7. Грішнова О. А Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. - К.: Т-во „Знання», КОО, 2001.

2.4 Маркетинг біржової діяльності

Тема 1. Сутність біржової діяльності та її роль у ринковій економіці

Поняття, сутність та види бірж. Ознаки класифікації бірж. Вид біржового товару. Номенклатура товарів. Принципи організації бірж. Організаційно-правова форма. Форма участі відвідувачів у торгах. Місце і роль бірж у світовій торгівлі. Вид біржових угод. Основні риси біржової торгівлі. Умови розвитку бірж у ринковій економіці. Огляд розвитку біржової торгівлі. Основні етапи розвитку світової біржової торгівлі. 5 Основні тенденції розвитку світової біржової торгівлі на сучасному етапі.

Тема 2. Види товарних бірж і особливості їх діяльності в Україні

Визначення товарної біржі та її функції. Особливості діяльності товарних бірж в Україні. Закон України “Про товарну біржу”. Функції товарних бірж. Класифікація товарних бірж. Види товарних бірж: за регіоном дії, за характером асортименту товарів, за характером біржових угод, за ступенем відкритості, за організаційно-правовими формами. Основні етапи розвитку товарних бірж в Україні. Тенденції та завдання розвитку товарних бірж в Україні.

Тема 3. Організація і технологія біржової діяльності

Порядок створення та принципи діяльності товарної біржі. Закон України “Про товарну біржу” ст. 2, 6, 12. Органи управління та організаційна структура товарної біржі. Учасники біржової торгівлі. Закон України “Про товарну біржу” ст. 16, 18. Порядок ведення біржових торгів (процедура торгівлі). Вимоги до організації операційної зали. Методи ведення біржового торгу. Форми біржового аукціону. Процедура біржового торгу.

Тема 4. Види біржових угод та операцій

Поняття, сутність та класифікація біржових угод. Типи угод. Критерії класифікації біржових угод. Класифікація угоди з реальним товаром. Ф'ючерсні угоди та механізм їх здійснення. Стандартизація ф'ючерсного контракту. Порівняльна характеристика форвардних та ф'ючерсних контрактів. Опціонні угоди. Сутність та класифікація (угоди “за премією”). Види опціонних угод. Порівняльна характеристика опціонних та ф'ючерсних контрактів. 6 Біржові операції. Основні завдання біржових операцій. Види біржових операцій. Види операцій страхування цінового ризику. Спекулятивні біржові операції.

Тема 5. Біржові товари і принципи формування товарної спеціалізації брокерів

Особливості біржових товарів та їх класифікація. Вимоги до біржового товару. Біржові товари, що реалізуються на біржах України. (та в інших країнах СНД). Класифікація сучасного асортименту біржових товарів. Основні тенденції зміни складу біржових товарів. Критерії класифікації товарів, що реалізуються на товарній біржі. Принципи та послідовність формування товарної спеціалізації брокерів. Етапи формування товарної спеціалізації брокерів. Умови вибору товарної спеціалізації. Формування необхідного рівня знань про товар. Параметри дослідження товарного ринку. Біржовий потенціал товарного ринку України. Показники, що характеризують біржовий потенціал товарного ринку. Інформація про досвід роботи провідних бірж України.

Тема 6. Формування та котирування цін на товарній біржі

Принципи формування цін на товарній біржі. Види біржових цін. Додаткові умови, що обмежують виявлення функції пропозиції від ціни.

Ситуації, за яких функція попиту від ціни не працює. Фактори, що обумовлюють зміну попиту на товари (крім ціни). Встановлення ціни рівноваги на біржі. Структура елементів біржової ціни на товар. Основні види цінових знижок, що використовуються у практиці біржової торгівлі. Види біржових цін: основні і другорядні. Види цінової стратегії та політики продавця на товарній біржі. Форми цінової політики. Сутність та правила біржового котирування цін. Сутність біржового котирування. Порядок розрахунку типових біржових цін. Основні правила котирування цін на товарних біржах. Система показників біржового котирування цін.

Тема 7. Аналіз та прогнозування біржової кон'юнктури

Сутність, мета та етапи дослідження біржової кон'юнктури. Система показників моніторингу кон'юнктури біржового ринку. Аналіз поточної біржової кон'юнктури. Розрахунок системи аналітичних показників. Вияв коливання кон'юнктури біржового ринку за цим товаром. Кон'юнктурні стадії розвитку загального ринку окремого товару. Життєвий цикл товару. Прогнозування біржової кон'юнктури. Стадії прогнозування біржової кон'юнктури.

Тема 8. Розрахунки за біржовими угодами

Сутність і функції клірингу та розрахунків. Класифікація клірингу та розрахунків. Характеристика умов платежу за біржовими угодами. Строки платежу. Форми розрахунків за біржовими угодами. Форми безготівкових платежів. Послідовність розрахункових операцій. Організація розрахункових операцій на біржі. Розрахункова палата. Застава: застава продавця, застава покупця. Маржа: початкова, підтримуюча, варіаційна. Методи здійснення грошових розрахунків між покупцями і продавцями на товарній біржі. Основні етапи розрахунково-клірингового процесу на ринку ф'ючерсних контрактів.

Тема 9. Організація та проведення біржових торгів

Порядок та правила ведення біржових торгів. Біржова сесія. Процедура біржового торгу. Роль маклера під час біржових торгів. Особливості укладання угоди. Види доручень клієнта брокеру. Види та характеристика біржових аукціонів. Форми біржового аукціону.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Полторак В. А. Маркетингові дослідження [Текст] : рек. МОН України як навч. посіб. для студентів ВНЗ. – Вид. 2-ге, переробл. і допов / В. А. Полторак – К. : Центр учбової літератури, 2003. – 386 с.
2. Дудяк Р. П. Організація біржової діяльності: основи теорії і

практикум [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України для студ. вищих закладів освіти / [рец. Ж. В. Поплавська, Г. В. Черевко]. – 2-ге вид., допов. – Львів : Магнолія 2006, 2015. – 359 с.

3. Федорченко А. В. Система маркетингових досліджень [Текст] : монографія / А. В. Федорченко – К. : КНЕУ, 2009. – 267 с.

4. Фірсова С. Г. Маркетинг нововведень: дослідження, сегментування, прогнозування [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України / С. Г. Фірсова – К. : Атіка, 2010. – 239

5. Войчак А. В. Маркетингові дослідження [Текст] : навч.-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни : рек. МОН України / А. В. Войчак : МОН України, Київський нац. економічний ун-т. – К. : КНЕУ, 2001. – 119 с.

6. Крикавський Є. В. Маркетингові дослідження [Текст] : навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів / МОН України / Є. В. Крикавський, Н. С. Косар, О.А. Сорока– Львів : "Інтелект-Захід", 2004. – 288 с.

Додаткова

1. Кушнір Т.Б. Економіка і організація біржової торгівлі: Навч. посібник – Харків: Консул, 2003 – 216 с. 5.

2. Пепа Т. В. Біржова діяльність: навч. посіб. для студ. вузів / Т. В. Пепа, Т. І. Пішеніна, В. В. Лавринович. – К.: Ліра – К.: 2009. – 540 с.

3. Солодкий М. О. Біржовий ринок: навч. посіб. / М. О. Солодкий. – К.: Аграрна освіта, 2010. – 565 с .

3. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СКЛАДАННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Оцінювання результатів складання атестаційного екзамену здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини системою контролю знань:

- за національною (4-бальною) шкалою: відмінно; добре; задовільно; незадовільно.

- за 100-бальною шкалою:

90 – 100 балів – відмінно – відмінне виконання з незначними помилками,

82 – 89 балів – добре – вище середніх стандартів, але з деякими помилками;

75 – 81 бали – добре – в цілому змістовна робота зі значними помилками;

69 – 74 бали – задовільно – чітко, але зі значними недоліками;

60 – 68 бали – задовільно – виконання відповідає мінімальним критеріям;

менше 60 балів – незадовільно.

Виконання всіх екзаменаційних завдань з атестаційного екзамену є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за атестаційний екзамен в цілому. Оцінки атестаційного екзамену виставляє кожен член комісії.

Підсумкова оцінка атестаційного екзамену визначається як середня з позитивних оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань. Рішення Екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні екзамену, а також про присвоєння студентам кваліфікації та видання випускникам дипломів (загального зразка чи з відзнакою) приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її засіданні. За однакової кількості голосів голос Голови ЕК є вирішальним.